

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده حقوق
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان:
نقش پرونده شخصیت محکوم علیه در حقوق ایران

استاد راهنما:
دکتر یاسمن خواجه نوری

استاد مشاور:
دکتر حسن مرادی

نگارش:
صدیقه سهرابی

تابستان ۱۳۹۲

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۷	بخش اول: پرونده شخصیت: مفهوم و مبانی.....
۹	فصل اول: مفهوم شخصیت و پرونده شخصیت.....
۹	مبحث اول: مفهوم شخصیت.....
۹	گفتار اول: بررسی لغوی و اصطلاحی شخصیت.....
۱۴	گفتار دوم: طبقه بندی شخصیت و انواع آن.....
۱۹	گفتار سوم: عوامل مؤثر بر شخصیت.....
۲۹	مبحث دوم: پرونده شخصیت.....
۳۰	گفتار اول: طرز تشکیل پرونده شناسایی شخصیت.....
۳۶	گفتار دوم: پرونده شخصیت در مراحل دادرسی.....
۴۳	فصل دوم: تحولات تاریخی پرونده شخصیت.....
۴۳	مبحث اول: رویکرد مکاتب و جنبش های کیفری به جایگاه پرونده شخصیت.....
۴۳	گفتار اول: مکتب کلاسیک.....
۴۴	گفتار دوم-مکتب تحقیقی.....
۴۸	گفتار سوم: مکتب دفاع اجتماعی.....
۵۰	گفتار چهارم: نهضت دفاع اجتماعی نوین.....
۵۳	مبحث دوم: موقعیت شخصیت محکوم علیه در تحولات کیفری ایران.....
۵۵	گفتار اول: دوران باستان.....

- گفتار دوم: از آغاز اسلام تا زمان مشروطیت ۵۶
- گفتار سوم: از انقلاب مشروطیت تا عصر حاضر ۵۷
- بخش دوم: نقش پرونده شخصیت در نظام حقوقی ایران و چالشهای موجود در تشکیل
وبکارگیری آن ۶۰
- فصل اول: نقش پرونده شخصیت در مرحله رسیدگی ۶۲
- مبحث اول: نقش پرونده شخصیت محکوم علیه در مرحله تحقیقات مقدماتی ۶۲
- گفتار اول- استنطاق و بازجویی ۶۴
- گفتار دوم- تعلیق تعقیب ۶۵
- گفتار سوم- صدور قرار تأمین کیفری ۶۷
- مبحث دوم: نقش پرونده شخصیت محکوم علیه در مرحله صدور حکم ۶۹
- گفتار اول: تاثیر پرونده شخصیت با اصل فردی کردن مجازات ۷۱
- گفتار دوم: تاثیر پرونده شخصیت محکوم علیه در تخفیف مجازات ۷۳
- گفتار سوم: تاثیر شخصیت محکوم علیه در تشدید مجازات ۷۶
- گفتار چهارم: تاثیر پرونده شخصیت محکوم علیه در تعلیق اجرای مجازات ۸۳
- فصل دوم: نقش پرونده شخصیت در مرحله اجرای حکم و دشواری های موجود ۸۸
- مبحث اول: نقش پرونده شخصیت در مرحله اجرای حکم ۸۸
- گفتار اول: تاثیر شخصیت محکوم علیه در کیفر سالب آزادی ۸۸
- گفتار دوم: تاثیر شخصیت محکوم علیه در آزادی مشروط ۱۰۱
- گفتار سوم: تاثیر شخصیت محکوم علیه در عفو ۱۰۳
- مبحث دوم: دشواری های بکارگیری پرونده شخصیت ۱۰۶
- گفتار اول: دشواری های قانونی ۱۰۶

- گفتار دوم) دشواری های قضایی ۱۰۸
- گفتار سوم: دشواری های اجرایی ۱۰۹
- نتیجه گیری..... ۱۱۲
- منابع ۱۱۹

چکیده

محکوم کردن مجرم بدون در نظر گرفتن شخصیت او منطقی نیست و مقام قضایی علاوه بر جرم ارتكابی به عوامل مؤثر در ارتكاب بزه از جمله عوامل روانی، جسمانی و اجتماعی توجه کرده و باید به عللی که از یک انسان عادی فردی بزهکار ساخته پی ببرد و به همه آن عوامل معرفت کامل حاصل کند در غیر اینصورت تصمیمی که اتخاذ خواهد کرد نه تنها بر مبنای عدالت نخواهد بود بلکه عین ظلم است.

تاریخچه پرونده شخصیت را باید در خلال دیدگاه‌های مکاتب حقوق کیفری به مقوله‌های جرم، مجرم و مجازات مطالعه کرد با این همه تشکیل پرونده شخصیت متهمان با ویژگی‌های امروزی در مرحله تحقیقات مقدماتی دادرسی کیفری و بهره‌برداری از آن در مرحله محاکم به منظور تعیین درجه تقصیر جزایی مرتکب و نیز تعیین مجازات یا اقدام تأمینی مناسب با شخصیت مرتکب از نوآوری‌های مکتب دفاع اجتماعی نوین است. در نظام دادرسی کیفری فعلی ایران، تشکیل پرونده شخصیت فقط برای رسیدگی به اتهام کودکان و نوجوانان به اراده قاضی مقرر شده است. در لایحه در دست رسیدگی آیین دادرسی کیفری ایران در کمیسیون قضایی مجلس شورای اسلامی، تشکیل پرونده شخصیت، در رسیدگی به اتهامات بزرگسالان و کودکان و نوجوانان در جرایم مهم الزامی شده و در سایر اتهامات کودکان و نوجوانان به اختیار قاضی پیش‌بینی شده است.

مقدمه

شخصیت عبارت است از سازمان متکامل از خصایص بدنی و روانی آدم، اعم از ذاتی و اکتساب که تحت تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و محیطی رشد می‌کند و او را از سایر افراد جامعه متمایز می‌سازد با این وصف پرونده شخصیت عبارت است از مجموعه تحقیقات جامعه شناختی و آزمایش‌های جسمی و روانی برای شناسایی شخصیت بزهکاران در راستای اعمال ضمانت اجرای کیفری مناسب و انتخاب شیوه اجرای آن تحقق اصل فردی کردن مجازات‌ها به عنوان اصل لازم تحقق هدف بازپروری مجرمان، یا شناخت ابعاد مختلف شخصیتی متهمان ملازمت دارد به منظور آگاهی و اشراف به ابعاد شخصیتی مجرمان، دانشمندان علوم جنایی از اوایل قرن بیستم به بعد، علاوه بر تشکیل پرونده کیفری که مبین بررسی حقوق تحقق عناصر جرم است در تعامل با مباحث جرم‌شناسی بالینی، ضرورت تدوین پرونده شخصیت متهمان را در فرآیند دادرسی کیفری مطرح کرده‌اند، پرونده شخصیت می‌تواند در تمام مراحل دادرسی، یعنی مرحله تحقیقات مقدماتی، محاکمه، صدور حکم و اجرای مجازات تشکیل شود. پرونده شخصیت که حاوی اظهار نظر متخصصان پزشکی، روانپزشکی، روانکاو و مددکاری اجتماعی در خصوص شخصیت متهمان است به منظور ارائه سیمای شخصیت متهمان به قاضی برای اتخاذ تصمیم مناسب و منطبق با شرایط فردی و اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد. حقوق کیفری ایران، تشکیل پرونده شخصیت صراحتاً در مراحل رسیدگی کیفری پیش‌بینی شده است و فقط در مرحله اجرای مجازات حبس، آن هم به منظور طبقه‌بندی زندانیان، ضروری شناخته شده است. تشکیل چنین پرونده‌ای در حقوق کیفری ایران در برخی قوانین از جمله در مواد ۳۸ و ۴۰ و ۶۰ و ۶۴ و ۸۸ ماده ۲۲۲ قانون آیین دادرسی کیفری بطور صریح یا فعلی مورد توجه قرار گرفته است. لازم به ذکر است که قانون‌گذار در تدوین لایحه آیین دادرسی کیفری در یک اقدام خردگرا در ماده ۲۰۰ برای بزرگسالان و در ماده ۲۸۶ برای

اطفال و نوجوانان صرفاً در جرایم مهم الزامی و در سایر اتهامات کودکان و نوجوانان به تشخیص و اختیاری قاضی پیش‌بینی کرده است.

(۱) بیان مسئله تحقیق:

پرونده شخصیت به ما کمک می‌کند که با توجه به شخصیت و شرایط فیزیکی و اجتماعی و عواملی که مؤثر بر شخصیت و منش فرد مرتکب را داشته سنجیده و بر مبنای آن اقدام به صدور رای با توجه عامل تأثیر مجازت بر مرتکب داریم. علیرغم اینکه لزوم تشکیل پرونده شخصیت و عمده فواید آن مربوط به زمان محاکمه و دادرسی است ولی در ایران تشکیل پرونده شخصیت اصولاً پس از محکومیت است نه در مرحله اتهامی که این نقصیه بایستی رفع گردد. قانونگذار کیفری ایران تشکیل پرونده شخصیت را صراحتاً در تحقیقات اولیه و رسیدگی‌های ماهوی پیش‌بینی نکرده است و آنرا به دادسرا و یا دادگاه تکلیف نمی‌کند. و برای بهتر شدن روند رسیدگی و صدور حکم محکوم‌علیه راهکارهایی برای تشکیل چنین پرونده‌هایی از طریق قانونی یافت شود. تشکیل پرونده شخصیت در تمام مراحل دادرسی و حداقل در جرایم مهم و از درجه جنایی با استفاده از تحقیقات و نظریات متخصصین فن از پزشکی، روانپزشکی، روانشناسی کیفری، جرم‌شناسی و علوم مذهبی ضروری و لازم به شمار می‌رود. و منتهی از این طریق است که تشخیص امکان‌پذیر می‌گردد یعنی کشف ارتباط میان ساختمان فکری مجرم و رشد عاطفی و زیستی او و همچنین جرم ارتكابی و متعاقب آن است که کشف عوامل جرم‌زا و نحوه برخورد با آن محقق می‌گردد در صورتی که در کشور ما تنها در مرحله نهایی یعنی اجرای حکم است که تشکیل پرونده شخصیت الزامی گریده است.

۲) اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن:

شناخت شخصیت متهم می‌تواند در میزان مجازات تأثیرگذار باشد و در واقع شناخت بهتر متهم و رعایت حقوق مکتسب متهم و جلوگیری از وقوع مجدد جرم برای افرادی که همین حالت خطرناک را دارند بدست آوردن راهکاری برای از بین بردن این معزل و یافتن راهکارهایی به منظور توجه بیشتر به شخصیت متهم و همچنین از میان برداشتن موانع قانونی، قضایی و اجرایی در این مورد و صدور مناسب‌ترین و عادلانه‌ترین حکم یا تصمیم مناسب نسبت به بزهکار و برای بهتر شدن روند رسیدگی صدور حکم محکوم‌علیه.

۳) هدف‌های تحقیق:

- کمک به ایجاد مساوات از طریق فردی کردن مجازات‌ها و بهبود تأثیر مجازات‌ها بر مرتکبین بر مبنای پرونده شخصیت و تشکیل پرونده مذکور در تمامی مراحل و دادرسی کیفری و حداقل در جرایم مهم ضروری و لازم بشمار می‌رود که کشف ارتباط میان ساختمان فکری مجرم و رشد عاطفی و زیستی او و همچنین جرم ارتكابی تشخیص آنرا امکان‌پذیر می‌کند و همچنین کشف عوامل جرم‌زا و نحوه برخورد با آنها و همچنین قاضی با شناخت شخصیت متهم می‌تواند بهترین قرار را اتخاذ کند دفاع از حقوق مکتسبه مهم راهکاری برای از بین بردن این معزل و یافتن راهکارهایی برای از میان برداشتن موانع قانونی و قضایی و اجرایی در این مورد و شناسایی وضعیت پرونده شخصیت در حقوق ایران.

۴) پیشینه تحقیق

هر چند که توجه به شخصیت محکوم علیه در نظام های کیفری اندیشه نوینی نیست. اما پژوهش‌چندانی در مورد آن انجام نشده است. کتب و پایان نامه درباره پرونده شخصیت

اندک، و برخی پایان نامه های موجود بسیار قدیمی و جدیدترین پایان نامه با این موضوع مربوط به آقای ابراهیم ابراهیمی و خانم مرضیه السادات آقا میرسلیم می باشد. و توجه به شخصیت محکوم علیه با توجه به قانون مجازات سال ۹۲ از جمله نوآوری این پژوهش محسوب می شود.

۵) سوالات تحقیق

۱. مبانی تشکیل پرونده شخصیت کدام است؟
۲. آیا در قلمرو حقوقی ایران پرونده شخصیت شناسایی شده است؟
۳. چالش های فراوری تشکیل پرونده شخصیت در قلمرو حقوقی ایران چیست؟
۴. وضعیت تشکیل پرونده شخصیت با توجه به قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و لایحه آیین دادرسی کیفری چگونه ارزیابی می شود؟

۶) فرضیات تحقیق:

۱. به نظر می رسد که تشکیل پرونده شخصیت در جرم شناسی بالینی ریشه دارد.
۲. در حقوق ایران تشکیل پرونده شخصیت در مرحله های مختلف فرایندهای کیفری به رسمیت شناخته نشده است.
۳. نبود سیاست تقنینی مشخص و نبود ابزار و امکانات کافی برای قضاوت از مهمترین چالش های فراوری پرونده شخصیت به شمار می رود.
۴. به نظر می رسد قانون و لایحه جدید تشکیل پرونده شخصیت به شکل منسجم مورد توجه قرار گرفته است.

۷) روش تحقیق

روش تحقیق به صورت کتابخانه ای و ابزار تحقیق فیش برداری است و پس از انتخاب موضوع و تصویب آن، منابع مورد نیاز شناسایی و گردآوری شده و مورد مطالعه قرار گرفت و بر اساس آن نگارش صورت گرفت

۸) ساماندهی تحقیق

موضوع تحقیق حاضر تحت عنوان نقش پرونده شخصیت محکوم علیه در نظام حقوقی ایران از دو بخش (مفهوم پرونده شخصیت و نقش پرونده شخصیت در نظام حقوقی ایران و چالش های موجود در آن) تشکیل شده است . هر بخش از دو فصل . فصول بخش اول شامل مفهوم شخصیت و پرونده شخصیت و تحولات تاریخی پرونده شخصیت و فصول بخش دوم نیز شامل نقش پرونده شخصیت در مرحله رسیدگی و در مرحله اجرای حکم می باشند . و هر یک از فصول دو مبحث را شامل می شود مباحث نیز هر یک به دوگفتار تقسیم میشوند و گفتار نیز از چند بند تشکیل می شود.

بخش اول:

پرونده شخصیت:

مفهوم و مبانی

پرونده شخصیت که از لحاظ تاریخی به قرن نوزدهم باز می‌گردد از دستاوردهای جرم شناسی بالینی می‌باشد. تاریخ تحولات کیفری نشان می‌دهد که در برخورد با پدیده بزهکاری نظرات متفاوتی پیرامون آزادی اراده بزهکار یا مجبور بودن او مطرح شده که این اختلاف نظرات زمینه شکل‌گیری مکاتب و طرح اندیشه‌های گوناگون را پیرامون ضرورت توجه به ابعاد شخصیت محکوم علیه و تأثیر آن به میزان مسئولیت و نوع مجازات او فراهم می‌نماید. این بخش شامل مفهوم، و تعریف شخصیت و پرونده و عناصر تشکیل‌دهنده شخصیت و بررسی سیرتاریخی و جریان‌ات تحولات کیفری در خصوص تأثیر شخصیت محکوم علیه در مجازات در مکاتب جزایی و همچنین در حقوق ایران از دوران باستان تا کنون می‌باشد.

فصل اول: مفهوم شخصیت و پرونده شخصیت

پیش از پرداختن به ماهیت پرونده شخصیت لازم است مفهوم لغوی و اصلاحی شخصیت و عوامل تشکیل دهنده آن روشن شود. در حال حاضر تعریف واحدی از شخصیت که مورد توافق همگان باشد وجود ندارد و با وجود تعاریف متعددی که از شخصیت ارائه شده است هنوز نمی توان یک مفهوم واحد برای شناخت شخصیت بدست آورد.

مبحث اول: مفهوم شخصیت

از آنجایی که برای تعیین مفهوم، حدود و ثغور هر موضوعی تعریف واژگان خاص آن لازم است ما نیز برای تحدید موضوع پایان نامه، واژگان اختصاری آن را تشریح می کنیم.

گفتار اول: بررسی مفهوم لغوی و اصطلاحی شخصیت

در کتب حقوق کیفری و روانشناسی تعاریف زیادی از شخصیت ارائه شده است که ما در ذیل به برخی از آنها پرداخته ایم.

الف: معنای لغوی شخصیت

در لغتنامه دهخدا « شخصیت مأخوذ از شرافت، رفعت، بزرگواری، مرتبه و درجه آمده است» (دهخدا، ۱۳۷۲، ج ۱۶، ۷۹۷)

واژه شخصیت در فرهنگ انگلیسی Personality بیان گردیده که به معنی شخصیت و هویت می باشد و از Person به معنی شخص گرفته شده است و شخص کسی است که رل نمایش را بازی می کند و واژه شخصیت نیز همانطور که بیان گردیده به معنی سبیه مختص هر شخص ، مجموعه عوامل باطنی یک شخص ، و مجموع نفسانیات یک شخص از احساسات و عواطف و افکار می باشد. (صفر، ۱۳۷۳، ۷۹)

ب: معنای عرفی شخصیت

واژه شخص و شخصیت همچنان از غامض ترین واژه ها می باشند که هنوز تعریف مشخصی از آنها نشده است. مفهوم شخصیت مفهومی بنیادی است مع ذلک تعریف آن در پرده ابهام باقی مانده است زیرا تفسیرهای مختلفی درباره ی آن به عمل آمده است. (کی نیا، ۱۵۴، ۱۳۷۴) شخصیت در اصطلاح عرفی دارای معنای خاصی است که با معنای علمی آن متفاوت است. در عبارات رایج در افواه مردم چنین آورده می شود که «او آدم با شخصیتی است» یا اینکه «او شخصیت ندارد» یا می گویند «او شخصیت قوی و جالبی دارد» همچنین به افرادی که در اجتماع موقعیت برجسته و ممتاز دارند عنوان «شخصیت» داده می شود مانند شخصیت علمی، شخصیت سیاسی و غیره.

مفهومی که از این عبارات به دست می آید این است که در نگاه مردم برخی افراد دارای شخصیت و برخی فاقد آن هستند و شخصیت در این مفهوم، همان صفات موجود در هر فرد است. همچنین این عبارات، تاثیری را که اشخاص بر دیگران می گذارند را وصف می کند (جلالی، ۳۸۷، ۱۳۴۵)

اینگونه داوری ها درباره شخصیت سطحی و ظاهری است و نمی تواند ملاک شناخت افراد قرار گیرد و یا علل اصلی واکنش های رفتاری آن ها را بیان کند زیرا با شخصیت بودن یا نبودن، شخصیت جالب و قوی داشتن یا نداشتن توصیفی از لحاظ ماهیت شخصیت نیست و اطلاعی از اینکه شخصیت چیست به ما نمی دهد البته مطالعه و بررسی این ویژگی ها دارای اهمیت است زیرا گاهی ظاهر دلالت بر باطن می کند اما برای شناخت علمی و دقیق شخصیت باید تعریف دیگری از آن ارائه نمود و نمی توان به صورت ظاهر بسنده کرد. (پارسا، ۱۳۷۵،

(۲۰۳)

ج: معنای روانشناختی شخصیت

از دیدگاه مکاتب روانشناسی، تحقیقات گسترده ای درباره ی «مفهوم شخصیت» مطرح می شود. گوردن آلپرت^۱ در تعریف شخصیت معتقد است «شخصیت سازمانی پویایی از نظام های زیستی و روانی آدمی است که موجب سازگاری او با محیط می شود» (طریقتی، ۱۳۵۵، ۴۰)

ریموند کاتل نیز در تعریف شخصیت معتقد است «شخصیت سازمانی است که با بررسی آن می توانیم رفتار آدمی را در اوضاع و احوال گوناگون پیش بینی کنیم» (سیاسی، ۱۳۷۷، ۳۱۸)

در این زمینه از منظر روان شناسی تعریف واحدی وجود ندارد. تعریفی از شخصیت که تا حدودی مورد قبول صاحب نظران قرار گرفته عبارت است از «سازمان پویایی از سیستم های روانی - زیستی در درون فرد که تعیین کننده ویژگی های رفتاری و افکار او می باشد» (احمدی، ۱۳۷۶، ۲۶)

از دیدگاه روانکاوان که مورد تأیید جرم شناسان نیز قرار گرفته، سازمان شخصیت به مفهومی که ارائه شده متشکل از «نهاد، خود و فراخود» است.

نهاد که از آن در روانشناسی اسلامی به «نفس اماره» اطلاق شده است پیرو «اصل لذت» است آنچه که برای نهاد مطرح است کسب لذت جویی و کامیابی است و به منظور اطفای این غریزه، منطق، عقل، قانون و اخلاق نمی شناسد. اما خود که بخش دوم سازمان شخصیت انسان است عاملی است که به برقراری رابطه با دنیای پیرامون خود همت می گمارد «خود» به عنوان عامل اجرایی شخصیت، مسائل زندگی را ارزیابی و با توجه به موقعیت های موجود درباره ی آنها قضاوت می کند. «فراخود» عالی ترین بخش سازمان شخصیت است این قسمت از شخصیت آدمی مانعی در راه زیاده خواهی و تبعیت «خود» از نهاد است و نقش بازدارندگی از رفتارهای خلاف اخلاق، عقل و قانون را که ناشی از منویات مکنون و واپس

¹ -Gordon Allport

زده نهاد و تبعیت «خود» از این منویات است ایفا می کند. در روانشناسی اسلامی از فراخود به نفس لواحه تعبیر شده است. (کی نیا، ۱۳۶۹، ۶۱۶-۶۱۸)

با این وجود در تکوین و تعدیل شخصیت، نقش «خود» از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا عامل خود باید به گونه ای عمل کند که بین خواسته های بی حد و حصر «نهاد» و ممانعت های «فراخود» با لحاظ واقعیت های زندگی اجتماعی تعادل برقرار می کند. در حقیقت شخصیت متعادل به شخصیتی گفته می شود که خواسته های نهاد را در چارچوب مقررات اجتماعی زیر نظارت دقیق فراخود قرار می دهد بر عکس اگر خود به نقش اساسی مذکور نائل نشود و فاقد توانایی کنترل هوس های بی حد و حصر نهاد باشد منشا ارتکاب جنایات خواهد بود. (همان، ۶۲۰).

د: معنای جامعه شناختی شخصیت

مکتب جامعه شناسی شخصیت را از دیدگاه ساختمان فرهنگی مورد بحث قرار می دهد و عوامل سازنده آن را که تشکیل دهنده افکار اخلاق فرد به شمار می آید به وجود آورنده شخصیت انسان معرفی می کند. با توجه به تعریف فوق برای شناخت شخصیت هر فرد لازم است عوامل مختلف فرهنگی که بر روی او اثر بخشیده است مورد شناسایی قرار گیرد. (مظلومان، ۱۴۳، ۱۳۵۵).

ه: معنای جرم شناختی شخصیت

مرحوم کی نیا در تعریف شخصیت بیان داشته که شخصیت هر فرد انسان در برابر محرک واحدی واکنش مخصوص به خود را بروز می دهد که معرف شخصیت خاص اوست که این جنبه خاص، او را از دیگران متمایز می کند.

دکتر نوبها شخصیت را این چنین تعریف کرده است «تمامیت جسمانی و روانی فرد را شخصیت می نامند» و یا کین برگ جرم شناس معروف در تعریف شخصیت بیان داشته که

شخصیت مجموعه ای از گرایش ها و استعدادهای تظاهر کننده فرد است
(مظلومان، ۴۳، ۱۳۵۵).

و: معنای حقوقی شخصیت

شخصیت در ترمینولوژی حقوق، واژه ای است که از «شخص» انتزاع شده و در علم حقوق دو معنا دارد «اول – موضوع حق و تکلیف واقع شدن انسان و غیر انسان مانند شرکت های تجاری، دوم- عنوان انتزاعی برای مجموعه امور راجع به ذات انسان از نظر حمایت قانون از آن ها در این معنی است که اصطلاح «حقوق شخصیت» را به کار می برند» (لنگرودی، ۱۳۸۱، ۲۲۵۱)

گفتار دوم: طبقه بندی شخصیت و انواع آن:

طبقه بندی شخصیت به انواع گوناگون دارای پیشینه ی تاریخی است که از زوایای مختلف توسط روانشناسان و جرم شناسان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

الف) نظریه های سنتی تیپ شناسی شخصیت

طبقه بندی بقراط و جالینوس

این طبقه بندی که منش را تابع مزاج قرار داده، بر مبنای تعادل غده های داخلی و وضع شیمیایی بدن است. بقراط بدن آدمی را ترکیبی از چهار خلط یعنی خون، بلغم، صفرا و سودا می دانست. این چهار خلط در رابطه با عناصر چهارگانه طبیعت یعنی آب، خاک، آتش و باد است که هر کدام خواصی دارد. (طریقتی، ۱۳۵۵، ۴۵)

جالینوس بر پایه ی طبقه بندی بقراط، به این نتیجه رسید که مردم بر مبنای غلبه ی هریک از این خلط ها، دارای یکی از چهار مزاج صفراوی، دموی، بلغمی و سوداوی هستند این مزاج ها با صفات روانی و جسمی خاص مشخص می شوند. (قاسمی، ۴۸، ۱۳۹۰)

- صفرآوی یا آتشی مزاج: افراد باریک اندام یا چهره ای خشک، تنفس تند، حرکات منقطع و کم خواب هستند. آنها تندخو، زود خشم، جاه طلب، حسود و ثابت قدم هستند و چنین تصور می شود که آمادگی ارتکاب عمل مجرمانه در آنها بیشتر از سایر افراد است.
- دموی مزاج: افرادی قوی بنیه و بدنی گوشت آلود و سینه ای فراخ، جریان تند خون، اشتهاهی عالی و خوابی سنگین هستند. خوش گذرانی، خوش بینی، خونگرمی و سبک مغزی از صفات آنها است.
- بلغمی مزاج: افرادی کم بنیه با عضلاتی سست، شکمی برآمده و حرکاتی کند هستند. بلغمی مزاج ها؛ اجتماعی و زودآشنا، کم فعالیت، کند ذهن و بی درد هستند.
- سوداوی مزاج یا تیپ مخی: افرادی دراز اندام و سیه چرده با بدنی ضعیف هستند از نظر روانی مضطرب، بدبین، ناراحت و عصبانی هستند. از کار و کوشش و حضور در اجتماع گریزانند، اما پایداری و استقامت دارند. (کی نیا، ۱۳۷۴، ۱۳۰)
- این طبقه بندی امروزه ارزش علمی ندارد زیرا تأثیر ترشعی هورمون ها و عوامل محیطی و اجتماعی بر شخصیت در آن لحاظ نشده است. با این وجود، منبع الهام مهم برای پیدایش روانشناسی فیزیولوژیک شده است.

ب) نظریه های معاصر تیپ شناسی شخصیت

۱- طبقه بندی کرچمر

- کرچمر جرم شناس آلمانی افراد را به سه دسته تقسیم کرده است. دسته اول- سیکلوتیم: افرادی با مزاج دورانی و مستعد به جنون ادواری «شور و افسردگی» هستند. این دسته ویژگی های برون گرایان را دارند. گرایش به ارتکاب جرم ندارند و قسمت عمده ی بز هکاران اتفاقی را شکل می دهند.

- دسته دوم: اسکیزوتیم یا شیزوتیم ها: که به پریشانی های روانی مداوم و پیشرفته که گاهی به زوال عقل منجر می گردد مبتلا بوده دارای مزاج (شیزوئید یا اسکیزوئید) و درون گرا، طبع ظریف، محافظ کار و حساس هستند. فوری تغییر رفتار داده و زود عصبانی می شوند. کرچمر این دسته را به چند نوع تقسیم نموده است:

- غیر اجتماعی و ترسو.
- محبوب، زود رنج، طبیعت دوست، اهل مطالعه.
- آرام، گیج، دارای اخلاق یکنواخت.
- دسته سوم- ویسکو که مبتلا به صرع بوده و از لحاظ ساختمان بدنی قوی هیکل، عضلانی و افرادی آرام و لجوج هستند. (دانش، ۱۳۶۸، ۸۳)

۲- طبقه بندی شلدن

شلدن دانشمند آمریکایی پس از مطالعه و بررسی تیپ شناسی کرچمر، پژوهشی آماری انجام داد و طبقه بندی جدیدی را که علم پزشکی نشأت گرفته است ارائه کرد. این طبقه بندی با آنچه که کرچمر ارائه کرده تا حدودی همخوانی دارد. شلدن مبنای تیپ شناسی خود را لایه های جنینی و رشد آنها قرار داد. او معتقد بود که جنین سه لایه دارد. لایه درونی، لایه میانی و لایه خارجی، رشد بعدی لایه ها سه طبقه مختلف را شکل می دهد که آندومورف، مزومورف و اکتومورف نام گرفتند.

- «آندومورف» ویژگی های جسمی «فربه تنان» را دارند و از جهت روانی نیز به همان تیپ شباهت دارند. آنان افرادی با بدنی نرم، اندام مدور، گردن کوتاه، فربه و آرام، اجتماعی، خوش گذران و بی دغدغه هستند. جرایم جنسی در میان این گروه دیده می شود.
- «موزومرف ها» مشخصات بدنی و روانی «سخت پیکران» را دارند آنها استخوان های قوی و بدنی عضلانی دارند و جدی، ثابت قدم، پر جنب و جوش، پرخاشجو و قدرت طلب